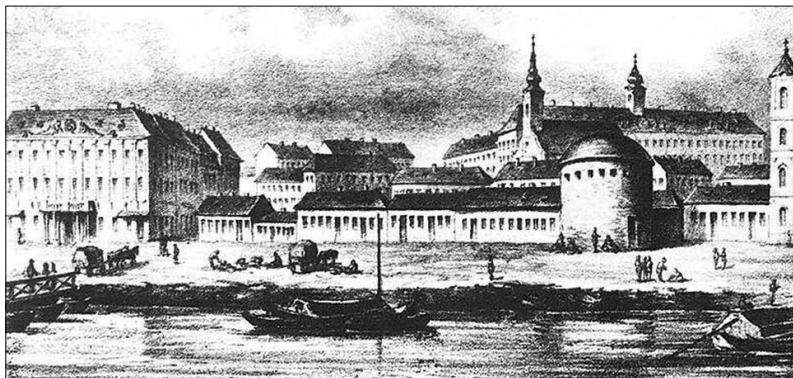

Papagáj a Rondellán, passiójáték Szentendrén

Szerb színjátszás Pesten – jubileumok

200

Menjünk el a pesti belvárosba, bandukoljunk a Váci utcát keresztező Régi posta utcában a Duna felé, s haladjunk el (mint Odüsszeusz a szirének szigete mellett) a söröző előtt, majd a négyes számú ház tűzfalán fedezzük fel az emléktáblát, amely az első magyar nyelvű színelőadás helyszínét jelöli: 1790. Itt állt a Rondella, az egykori pesti városfal őrbástyája, melyben 1774-től német színház működött, majd 1812-től a Magyar Színjátszó Társaság kapott helyet.

Itt tartották meg 1813. augusztus 24-én az első nyilvános, polgári szerb színelőadást (azelőtt csak iskoladrámák előadásait jegyzi az irodalomtörténet), tehát e nevezetes pesti helyszín a szerb színházkultúra alapkövének is tekinthető, a szerző/rendező Joakim Vujić pedig „a szerb színház atyja” titulust viseli.

Joakim Vujić 1772-ben született Baján, iskoláit szülővárosában, Újvidéken, Kalocsán, Esztergomban és Pozsonyban végezte. Kalandos és tevékeny életének három fő szakasza volt.

Az első korszak a tanulás, tanítóskodás, utazás és kalandozás ideje, amikor Vujić Magyarország és Ausztria különböző városaiban (Pesten, Bécsben, Zágrábban, Zimonyban) vállalt tanítói állást, majd hajóirnokként eljut Kis-Ázsiába, a Krímbe, Isztambulba, Egyiptomba, krokodilvadászat szemtanúja és kalózkaland résztvevője lesz, ahogy mindez önéletrajzi könyvében olvasható. Már ekkor megmutatkozik írói vénája, többek között Defoe *Robinsonját* fordítja szerbre.

Második korszaka a színház jegyében telik. Vujić 1810-ben Szentendrére nősült, s itt helyezkedett el tanárként. Döntőnek az 1812-es év bizonyult, amikor Pesten közreműködött egy szerb témájú magyar

dráma színpadra állításában. A darabot („nézőjátékot”) Balog István írta a Karadorde-féle szerb felkelésről, s *Cserny Gyúró vagy Belgrádnak megvétele a Töröktől* címen vitte színre 1812-ben a Rondellában, afféle zártkörű előadás keretében a pesti szerbek és görögök számára, magyar nyelven, hatalmas sikerrel. (Többek között az ifjú Széppataki Róza, a későbbi Déryné szerepelt benne, óriási hatást gyakorolva a szerb érzelmű férfiszívekre.)

Joakim Vujić azonnal szerbre fordította a darabot, ám nem kapott engedélyt a bemutatásra.

Ekkor jött a papagáj!

Vujić az elutasított történelmi dráma helyett August Kotzebue *Der Papagoy* című népszerű színművének szerbesített változatát vitte színre a Rondellában, 1813-ban. A Magyar Színjátszó Társaság plakátján a következő hirdetés jelent meg: „Jövő kedden, azaz augusztus 24-ik napján a Magyar Játék Színben a Felséges Helytartó Tanács kegyes engedelmével egy dilettans Rátz Társaság által a Szentendrei Rátz Preparandia Institutumnak segédelmére elő fog adódni rátz nyelven egy néző játék 3 felvonásokban, ezen rátz nevezet alatt: Krestalitza (Papagáj).” Az előadásban Joakim Vujić és néhány szerb diák mellett három magyar színész, Balog Julianna, Balog István és Fehér Tamás játszott.

Ezt követően Vujić népszerű darabok egész sorát adaptálta szerbre, s rendezett belőlük alkalmi előadásokat Baján, Szegeden, Újvidéken, Zimonyban, Temesváron, Pancsován, Aradon.

Harmadik korszaka 1835-ben kezdődik, amikor Szerbiába költözik, s Kragujevacban a szerb fejedelmi udvarban működő színház igazgatójaként dolgozik 1839-ig, amikor a fejedelmi poszton történt változást követően távoznia kell. Élete hátralévő éveit

utazással tölti, végül nélkülözések közepette hal meg 1847-ben, Belgrádban.

Ma Kragujevacban az évente megrendezendő *Joakimfest* mellett a kragujevaci színház Joakim Színpadá és a színház keretében működő Joakim Galéria, valamint egy színházi szaklap és egy kiadványsorozat őrzi a szerb színház atyjának a nevét, kinek emlékére most már mi is felhajthatunk egy italt a Régi-posta utca valamelyik söntésében.

20

A pesti szerb színjátszás kétszáz éves hagyományát napjainkban aktívan ápolja a Magyarországi Szerb Színház, melynek székhelye a „pesti Broadway”-en, a Nagymező utcában található, tíz percnyi sétára az egykori Rondella helyétől.

A véletlen úgy hozta, hogy a *Papagáj* bemutatójának 200. évfordulója egybeessen a Magyarországi Szerb Színház első vállalkozásának – a *Szentendrei evangélium* bemutatójának – 20. évfordulójával. Akkoriban még saját színpad híján, 1993 tavaszán, a pravoszláv nagyszombat estéjén, a Magyar Nemzeti Színházban került sor az eseményre, melyen a magyarországi szerbek zsúfolásig megtöltötték a nézőteret.

A *Szentendrei evangélium* szerzője és rendezője Rusz Milán volt, aki hivatásos színészként a magyar színházi életben is elismert művész, s 1993 óta a Magyarországi Szerb Színház igazgatója és művészeti vezetője. A *Szentendrei evangélium* a népi passiójáték szerb változata, méghozzá (ahogy a címe is mutatja)

kifejezetten *magyarországi szerb verzió* (Szentendre a magyarországi szerb hagyomány jelképe): az egyszerű felező tizenkettesekben írt szöveg a magyarországi szerb nyelvjárás sajátosságait tükrözi, s a darab zenei és táncművészeti betéteiben is az itteni szerb folklór és egyházi énekhagyomány elemei szerepelnek. (A tánckoreográfiát *Kricskovics* Antal készítette.) A darabban a szerző/rendező Rusz Milán több szerepet is alakított, mellette a magyarországi szerbek soraiból verbuválódott fiatalok játszottak, a táncokat a budapesti szerb iskola tornatermében próbáló néptáncsoport adta elő, míg az egyházi énekeket a szentendrei „Jávör” dalárda énekelte.

Akkor a darab pályafutása a bemutatóval véget is ért. (Ahogy az egy húsvéti passióhoz illik, mondhatni kissé keserű iróniával.)

Húsz évvel később, 2013 ortodox nagyszombatján, immár saját színpadon a Nagymező utcában, nem messze az egykori Rondellától, a *Szentendrei evangélium* felújításával a színház kettős jubileumot ünnepelt: az első szerb színelőadás 200. és a Magyarországi Szerb Színház első előadásának 20. évfordulóját. (A bemutatót ezúttal további előadások követték a húsvéti ünnepek folyamán, s a darab később is műsoron maradt.)

A jubileum napján, 2013. augusztus 24-én, a Magyarországi Szerb Színház társulata új bemutatójának első olvasópróbáját a Régi-posta utcában, a Rondella egykori helyén kezdte gyülekezéssel és főhajtással, majd a Nagymező utcába tett közös sétával folytatta.

Milosevits Péter

Jaksity Iván felvétele